

Eesti keele õpe vene õppekeelega põhikoolis

Kas eesti keele õppe korraldus tagab, et vene õppekeelega põhikooli lõpetajad omandavad Eestis edasiõppimiseks vajaliku eesti keele oskuse?

peakontrolör Ines Metsalu-Nurminen
auditijuht Rauno Vinni
audiitorid Eva-Maria Asari ja Kristi Loide

Riigikogu kultuurikomisjoni istung
26.09.2023

Auditi eesmärk ja auditeeritavad

- Hinnata, kas eesti keele õppe korraldus nii riigi kui ka kohaliku omavalitsuse tasandil tagab, et
 - vene õppekeelega põhikooli lõpetajad omandavad eesti keele oskuse ning
 - see soodustab õpilaste edasisi haridusvalikuid Eestis.
- Auditeeritud asutused olid Haridus- ja Teadusministeerium, Haridus- ja Noorteamet ning kohalikud omavalitsused.

Auditi põhiküsimused

1. Millise kõrgeima haridustaseme saavutavad vene õppekeelega põhikooli lõpetajad Eestis?
2. Milline on vene õppekeelega põhikooli juhtide ja õpetajate riigikeele oskus ja vajadus seda täiendada?
3. Kas omavalitsused koolipidajatena tagavad, et vene õppekeelega põhikoolis töötavad nõuetele vastavad koolijuhid ja õpetajad?
4. Kas Haridus- ja Teadusministeerium juhib vene õppekeelega põhikoolis eesti keele õppe sihtide saavutamist eesmärgistatult ning teeb eesti keele õppe kvaliteedi üle järelevalvet?

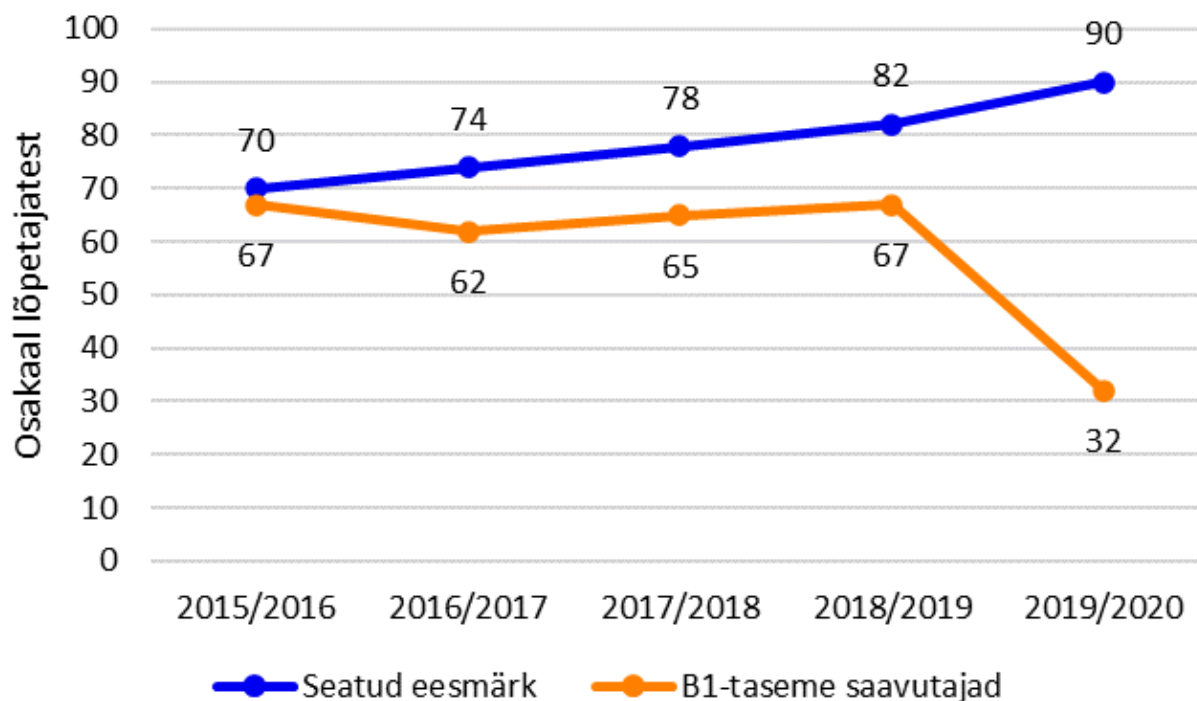
Auditi ulatus ja metoodika

- Auditis ei vaadatud õpilast iseloomustavaid tunnuseid (nt õppetegevuses osalemise maht, üldine õppeedukus) ega tema kasvukeskkonda (nt perekonna sotsiaalmajanduslik taust).
- Auditeeritud ajavahemik olid õppeaastad 2005/2006–2019/2020.
- Kvantitatiivsed ja kvalitatiivsed uurimismeetodid:
 - analüüsiti 90 kooli (41 591 õpilast, 6658 õpetajat ja koolijuhti);
 - juhtumianalüüsis vaadati kümmet kooli seitsmest omavalitsusest (Tallinn, Narva, Sillamäe, Kohtla-Järve, Maardu, Pärnu, Tartu).

Haridus ja Teadusministeerium ei ole juhtinud sihikindlalt vene õppekeelega põhikoolides riiklike eesti keele õppe eesmärkide saavutamist

- Perioodil 2005–2020 jõudis B1-tasemeni keskmiselt vaid 63% lõpetajaid, kuigi riiklik eesmärk 2020. aastaks oli 90%.
- Põhikooli riikliku õppekava kohaselt õpitakse eesti keelt teise keelena 9 aasta vältel kokku 1050 tundi. Ekspertide sõnul võiks see aeg olla piisav, et saavutada B2-tase.

Joonis. B1-taseme saavutajate osakaalu eesmärk ning tegelik lõpetajate osakaal

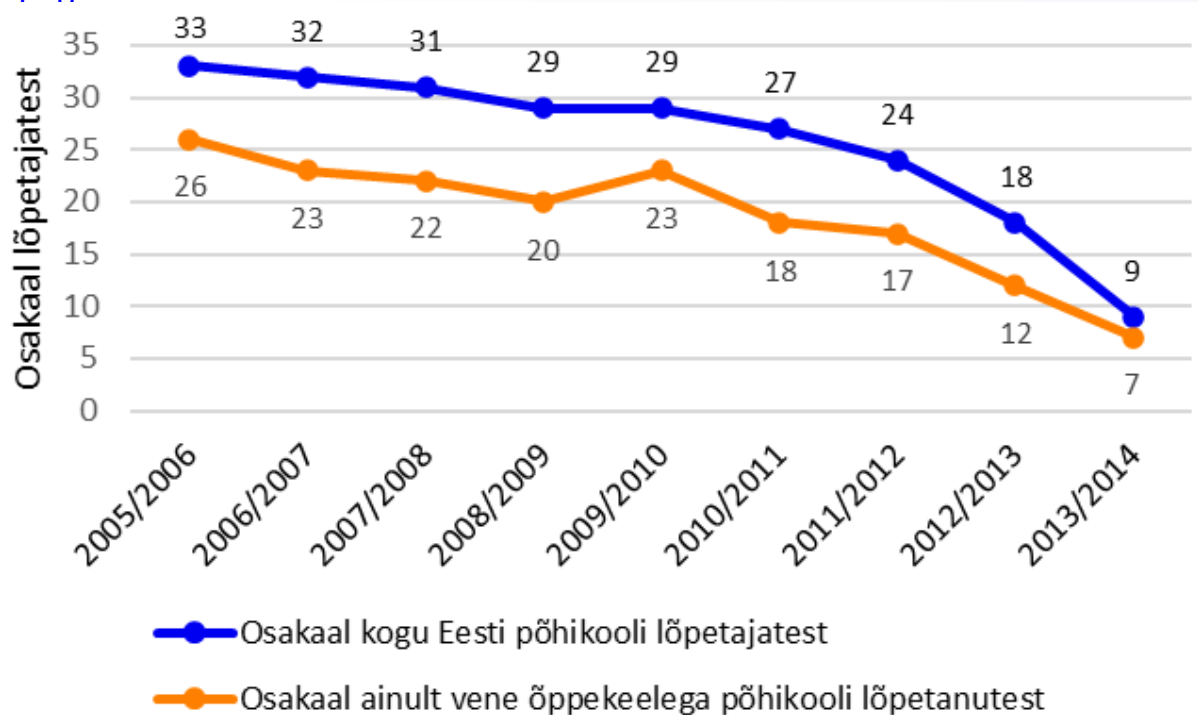
Allikas: Riigikontrolli EHISE, arengukava „Loimuv Eesti 2020“ rakendusplaanide, haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 põhjal

* Joonisel kuvatud 2020. aasta järsk muutus on seotud eriolukorraga, mil eksamisooritamine oli vabatahtlik.

Põhikooli lõpuks B1-keeletaseme saavutanud õpilased on hariduse edasisel omandamisel edukamad

- Märgatav erinevus vene õppekeelega põhikooli lõpetanute ja kogu Eesti põhikooli lõpetanute vahel ilmneb alles kõrgharidustasemel.

Joonis. Põhikooli lõpetajate jagunemine 2020. aastaks omandatud kõrghariduse järgi

Allikas: Riigikontroll EHISe andmete põhjal

* 2013/14. õa lõpetajatel on olnud vähem aega kõrghariduse omandamiseks.

Keelenõuetele mittevastavad õpetajad ja koolijuhid on saanud pikka aega oma ametis jätkata

- Koolijuhtidel kui tööandjatel on olnud suuri raskusi eesti keele ja eesti keeles õpetavate õpetajate leidmisega.
 - 2021. aasta sügise seisuga ei vastanud Haridus- ja Teadusministeeriumi hinnangul keelenõuetele ja vajab täiendavat eesti keele õpet umbes 1300 üldhariduskoolide õpetajat.
- Omavalitsused on küll eesti keele õppe probleemidest teadlikud, ent on nende lahendamisel passiivsed.
 - Omavalitsuste kui kooli pidajate tugi puuduolevate õpetajate leidmiseks on olnud pigem juhuslik.
 - Omavalitsused ei kohusta ega motiveeri õpetajaid ja koolijuhte eesti keele oskust parandama.

Tõhusate keeleõppemeetodite – lõimitud aine- ja keeleõpe, sh varane keelekümbelus – potentsiaali ei kasutata piisavalt ära

- Kuigi kooli kogukonna keel on B1-keeletaseme saavutamisel oluline, on tähtis ka viis, kuidas koolis eesti keelt õpetatakse.
 - Õpilaste eesti keele oskus on parem, kui koolis on rohkem eestikeelseid tunde või kui nad on osalenud keelekümbelusprogrammis.
- Keelekümbelusklassi õpilastest jõuab B1-tasemini enamik (keskmiselt vaid 13%-l neist jääb põhikooli lõpus B1-tase saamata), ent keelekümbelusklassis õppis vaid 17% lõpetajatest.
 - Pärast eestikeelsele õppele üleminekut on kavas keelekümbelusprogrammist senisel kujul loobuda.

Eestikeelsele õppele ülemineku elluviimine nõuab senisest märksa enam ressursse, keskset tuge ja tegusat eestvedamist

- Tagada tuleb kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate olemasolu, s.t arendada ka praeguste vene keeles õpetavate õpetajate keeleoskus B2-tasemelt C1-tasemeni, et neil oleks võimalik oma õppeained eesti keeles edasi õpetada.
- Valmistuda tuleb nõrgemas stardipositsioonis olevate koolide järeleaitamiseks. Tõenäoliselt on tarvis planeerida eraldi tugimeetmeid neile omavalitsustele ja koolidele, kes vajavad tähtaegseks üleminekuks rohkem tuge (sh näiteks ministeeriumi võimalus sekkuda kooli juhtimisse).

Riigikontrolli soovitusel haridus- ja teadusministrile koostöös omavalitsuste juhtidega

- Määrata selgelt kindlaks omavalitsuste ja koolijuhtide ülesanded esiteks eesti keele õppe toetamisel ja teiseks õpetajate värbamise toetamisel, näiteks leppida eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskavas kokku, milliseid tugimeetmeid pakuvad omavalitsused ja milliseid ministrium.
- Leppida õpetajate keeleõppe takistuste kaotamiseks kokku ühtne lähenemine või soovituslik parim praktika, kuidas paremini ühildada töötamist ja eesti keele õppimist, kuidas leida koolitöötajatele keeleõppimise ajaks asendajad jne.

Riigikontrolli soovitus haridus- ja teadusministrile

- Luua koostöös ekspertidega praeguste meetmete (koolide pidamise üleandmine ja koolitusloa tühistamise) kõrvale muid võimalusi, kuidas probleemidega koolide juhtimises osaleda ja neid toetada või koolide pidamine üle võtta.
- Seada selged kriteeriumid, milliste probleemide korral, millises ulatuses ja mis meetoditega ministeerium peaks koolide juhtimisse sekkuma.